

Poradenství zaměřené na řešení problémového chování

Učitelé většinou kontaktují školního poradce s prosbou o individuální konzultaci. Na českých školách „se nenosí“ sdílení problémů a společné hledání řešení v týmu učitelů. I když individuální konzultace jsou jistě užitečné, mnohdy efektivnějším způsobem nahlížení na problémy ve školním prostředí je skupinové poradenství nebo supervize. Zapojení celé skupiny učitelů je užitečné zejména z několika důvodů: Umožní sdílet „problém“, učitelé získají pocit, že v podobné situaci nejsou sami. Poradce učitele může podpořit v poskytování si vzájemné podpory. Hledání řešení je dynamičtější, protože větší počet zainteresovaných osob nabízí více zkušeností. Učitel navíc někdy snáze přijme zpětnou vazbu od jiného učitele než od poradce.

Možnosti, jak koncipovat poradenství zaměřené na řešení problémového chování:

- individuální poradenství učitelů,
- supervizní skupiny,
- případové konference,
- rozvojové skupiny zaměřené na vzdělávání a trénink dovedností.

Obecná doporučení pro práci s učiteli (Dinkmeyer&Carlson, 2006)

1. Pracujte na **vytvoření vztahu mezi vámi a učitelem** založeném na partnerství a spolupráci. Vztah založený na otevřenosti a důvěře je základem poradenského procesu.
2. **Zjistěte potřebné informace**, které umožní vidět problém očima rodiče, dítěte, případně další zúčastněné osoby. Ptejte se na atmosféru, konkrétní příklady fungování dítěte ve škole atd.
3. **Reflektujte učitelovy emoce**. Představte si situaci, že se na poradce obrátí učitel kvůli problémům s jeho žákem a říká: „On mě tak rozčiluje, když se pořád na něco vyptává, skáče mi do řeči atp.“ Jak by měl v tuto chvíli poradce zareagovat? Nabízí se několik možností. Někoho napadne dát učiteli radu ve smyslu: „Zkuste mu projevat více náklonnosti a on přestane.“ V adlerovském poradenství se potřebujeme nejprve zaměřit na emoce, zastavit se. Prozkoumat, co učitel prožívá v interakci se studentem, zrcadlit emoce. Reflexi emocí využijeme při identifikaci cíle nevhodného chování.
4. **Pracujte s přesvědčeními učitele**. Porozumět přesvědčením učitele je základem poradenství. Přesvědčení jsou hybnou silou chování. Některá přesvědčení jsou efektivní a vedou k podpoře a budování vztahu se studenty, umožňují spolupráci a vedou k rozvoji studentů. Učitelé ale mají často přesvědčení, která tento proces brzdí. Tato přesvědčení jsou odrazem komplementarity cílů nevhodného chování, o které jsme mluvili v předchozí kapitole. Příklady „chybných“ přesvědčení: „Studenti se mnou musejí spolupracovat a musejí se podřítit mým cílům a potřebám, když se to nedaří, znamená to, že jsou líní a nic s nimi nesvedu.“ „Musím s nadhledem zvládnout všechny situace, ke kterým ve třídě dochází. Když se mi to nepodaří, znamená to, že jsem špatný učitel.“ „Chování žáků je ovlivněno dědičností a výchovou v rodině. Já jako učitel nemám prostředky toto chování ovlivnit.“ Poradce v této fázi učiteli podporuje rozpoznání přesvědčení a nabízí alternativní přesvědčení.

5. **Určete příslušnost problému.** Učitelé za poradcem často přichází s přesvědčením, že problémem je student, problém má vyřešit poradce, rodič nebo vedení školy. Učitel cítí, že jeho možnosti vyřešit „problém“ jsou omezené. Dokud bude učitel přehlížet svůj význam a svoji odpovědnost za řešení situace, jakákoli změna se bude uskutečňovat jen obtížně.
6. **Pomozte učiteli porozumět podstatě jeho vztahu s žákem.** Někteří učitelé jsou příliš hodní, jiní zase příliš přísní. V rozhovoru vedte učitele, aby odhalili svůj výchovný přístup k žákům. Rozklíčujte situace, ve kterých učitelé jednají z pozice nadřazenosti nebo podřazenosti a pomozte uvědomit si a změnit toto chování.
7. Zaměřte se na odkrytí učitelových přesvědčení, která ovlivňují jeho vztah se studenty.
8. **Zjistěte cíl chování dítěte.** Ani učitel, ani dítě nezmění svoje chování, když jim přináší nějaký užitek. Přes identifikaci cílů chování se můžeme postupně dostat k potřebám a posilování spolupracujících tendencí.
9. **Pomozte učiteli vnímat důležitost jeho vztahu se studentem** – společně hledejte způsoby, jak vztah budovat a upevňovat. Podpora vztahu mezi učitelem a žákem je základem poradenství vedeného v duchu adlerovského přístupu.
10. Pomozte učiteli najít cesty, **jak ve výuce stavět na důvěře a odpovědnosti.** Logické a přirozené důsledky jsou efektivním nástrojem, pomocí kterého učíme žáky odpovědnosti a zároveň jim umožňujeme rozhodovat se o svém chování. S učiteli pracujeme na jejich přesvědčení o schopnosti žáků rozhodnout se a nést důsledky svých rozhodnutí. Bez důvěry v kompetence žáků je realizace jakékoli změny velmi obtížná.
11. Pracujte s učiteli na **rozvoji jejich komunikačních dovedností.** Často je to učitel, který nevědomě svými reakcemi přispívá k nevhodnému chování žáků. Pracujte s učiteli na efektivních komunikačních strategiích, které jim umožní konstruktivně reagovat na nevhodné chování žáků.

Struktura rozhovoru zaměřeného na rozkrytí dynamiky problémového chování

Porozumění kontextu problému:

Je důležité vést učitele k tomu, aby situaci popsal na úrovni pozorovatelného chování. Využívejte techniky aktivního naslouchání, abyste diferencovali mezi učitelskými předpoklady, pocity a interpretacemi. Podporujte učitele k tomu, aby takto prezentoval několik specifických situací.

- Popište situace, které vnímáte jako problematické. V kterých situacích se problémové chování objevuje?
  - Kdo si problému všímá? Koho všeho se žákovo chování nějak dotýká? Kdo všechno označuje žákovo chování za problémové?
  - Ptejte se na výjimky: Kdy se problém neobjevuje? Kdy jeho chování vnímáte jako horší?
  - Když žáka napomínáte, zlepší se pak jeho chování nebo zhorší? Jak žák reaguje na situace, kdy ho oceníte?

Jak učitel reaguje na nevhodné chování žáka:

- Vyberte si jednu konkrétní situaci, která se odehrála v poslední době. Co bych mohla vidět a slyšet, kdybych tam byla (dívala se klíčovou dírkou, stála za oknem. atp.)?
  - Jak reagujete na žákovo nevhodné chování? Co říkáte? Co přesně děláte?
  - Co byste v tu chvíli nejradši udělal, kdybyste mohl udělat cokoli a nenesl důsledky svého chování?
  - Kdy jste ho naposledy mohl za něco ocenit? Jak jste ho ocenil? Co konkrétně jste řekl? Jak na ocenění žák reaguje?

Pocity učitele:

- Jaké pocity máte ve chvíli, kdy žák...? (Např. Co s vámi dělá, když se s vámi žák hádá? Co s vámi dělá, když máte pocit, že ztrácíte respekt třídy?)
- Co cítíte teď, kdy si o tom spolu povídáme?

Jak zprostředkovat porozumění žákovu chování:

- Projektivní otázka: Představte si, že má žák na sobě tričko s nápisem. Kdyby ten nápis symbolizoval přesvědčení, které stojí za jeho chováním, co by měl napsáno na tričku? (např. Chci to vzdát! Chci být středem pozornosti!) Pro hledání alternativ pokračujeme: Nyní si představte, že tričko lze obrátit na rub? Co je tam napsáno teď? (např. Potřebuji hodně podpory. Všimni si mně, když se mi něco daří).
- Jakým způsobem se žák snaží zapojit do dění ve třídě?
- Jak si vysvětlujete jeho chování? Jak si vysvětlujete, že někdy se chová vhodně a jindy se to nedaří?
- Jaký má podle Vás student ze svého chování užitek?